

23.1.2006

2022/4/04

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

ASIAMIEHEN KÄYTTÄMINEN POTILASTIETOJEN TARKASTAMISESSA

1

KANTELU

A, asiamiehenään asianajaja B arvosteli 27.7.2004 oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä sairaalan menettelyä. Kantelun mukaan sairaala ei ollut suostunut luovuttamaan kopiota A:n potilasasiakirjoista. Lisäksi kantelija arvosteli sitä, että A:lle varattu aika asiakirjoihin tutustumista varten määrättiin siten, että tilaisuuteen valmistautumiseen olisi jäänyt aikaa vain kolme päivää.

3

RATKAISU

3.1

Kannanotto

Käsitykseni mukaan sairaala menetteli asiassa hyvän hallinnon vastaisesti jäljempänä kerrotulla tavalla.

3.2

Tapahtumat

Asianajaja lähetti 12.4.2004 sairaalaan pyynnön saada kopiot A:n potilasasiakirjoista. A oli antanut asianajajalle 9.4.2004 päivätyn avoimen asianajovaltakirjan.

Sairaalasta ilmoitettiin 26.5.2004 asianajajalle, että pyyntöön ei voida suostua, koska potilasasiakirjojen tarkastusoikeus on korostetun henkilökohtainen oikeus, jonka toteuttamisessa ei voi käyttää asiamiestä. Henkilötietolain 26 §:n mukaan tarkastusoikeuspyyntö rekisterinpitäjälle on esitettävä omakätisesti allekirjoitetussa tai sitä vastaavalla tavalla varmennetussa asiakirjassa tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjän luona. Kirjeen liitteenä oli henkilötietojen tarkastuspyyntöä koskeva lomake.

Asianajaja lähetti sairaalaan edellä mainitun A:n allekirjoittaman tarkastuspyyntölomakkeen, joka oli päivätty 9.6.2004.

Sairaalasta vastattiin 12.7.2004 päivätyllä kirjeellä, että A:lle oli varattu tilaisuus tutustua asiakirjoihin perjantaina 16.7.2004 klo 11.30 ylläkäarin läsnä ollessa mahdollisia kysymyksiä varten. Kirje oli osoitettu A:lle, mutta se oli

lähetetty asianajajan toimiston osoitteella. Kantelukirjoituksen mukaan sairaalan 12.7.2000 lähettämä kirje ei tavoittanut asianajajaa hänen kesälomansa johdosta.

Asianajaja lähetti 27.7.2004 sairaalaan kirjeen, jossa hän pyysi sairaalaa lähettämään hänelle kopiot siitä aineistosta, joka oli varattu tarkastettavaksi 16.7.2004.

Sairaala vastattiin asianajajalle 29.7.2004 päivätyllä kirjeellä, että asiakirjoja ei saa luovuttaa ilman potilaan kirjallista lupaa. Tämän vuoksi asianajajaa pyydettiin toimittamaan sairaalaan A:n allekirjoittama valtuutus, joka koskee nimenomaan kopioiden luovuttamista.

Asianajaja lähetti 11.8.2004 sairaalaan faksin, jossa hän viittasi sen liitteenä olevaan kopioon A:n 9.6.2004 allekirjoittamasta tarkastuspyynnöstä.

3.3 Arviointi

Tarkastusoikeuden pyytäminen

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 5 §:n 3 momentin mukaan potilaan oikeudesta tarkastaa häntä itseään koskevat tiedot säädetään henkilötietolaissa. Henkilötietolain mukaista tarkastusoikeutta pidetään korostetun henkilökohtaisena oikeutena, jossa ei voi käyttää asiamiestä (esim. Ylipartanen, Arto, Tietosuoja terveydenhuollossa, 2004, s. 130), Tämän vuoksi sairaala on voinut henkilötietolain 26 §:n 1 momentin mukaisesti edellyttää, että tarkastamista pyydetään omakätisesti allekirjoitetulla asiakirjalla tai sitä vastaavalla tavalla varmennetussa asiakirjassa taikka henkilökohtaisesti rekisterinpitäjän luona.

Potilasasiakirjojen antaminen tarkastettaviksi

Henkilötietolain 28 §:n 2 momentin mukaan rekisterinpitäjän on varattava rekisteröidylle tilaisuus tutustua tietoihin tai annettava tiedot pyydettyä kirjallisesti. Lisäksi säädetään, että tiedot on annettava ymmärrettävässä muodossa.

Tässä tapauksessa A:lle varattiin tilaisuus tutustua asiakirjoihin ylläikäarin läsnä ollessa mahdollisia kysymyksiä varten. Yleisesti ottaen pidän tätä menettelyä potilastietojen luovuttamisessa asianmukaisena. Sillä tavalla tiedot voidaan antaa lain tarkoittamalla tavalla ymmärrettävässä muodossa. Toisaalta on otettava huomioon, että potilaalla on tutustumisoikeutensa lisäksi oikeus saada tiedot pyydettyä kirjallisesti. Tämän on vakiintuneesti katsottu merkitsevän sitä, että potilaalla on oikeus saada asiakirjoista jäljennös. Potilas voi itse valita, kummalla tavalla hän haluaa toteuttaa tarkastusoikeutensa (vrt. Ylipartanen, emt., s. 131).

Asianajaja oli ensimmäisessä, 12.4.2004 lähettämässään kirjeessä pyytänyt potilasasiakirjoista kopion. Tämän vuoksi sairaalan olisi mielestäni pitänyt A:n allekirjoittaman tarkastuslomakkeen saatuaan tiedustella, haluaako A edelleen kopiot vai haluaako hän tutustua asiakirjoihin sairaalassa. Nyt hänelle tarjottiin vain jälkimmäistä vaihtoehtoa. Katson myös, että tähän tilaisuuteen valmistumiseen varattu aika oli liian lyhyt. Sairaalan olisi mielestäni pitänyt ottaa huomioon, että A käytti asiassa avustajaa, jolle olisi myös pitänyt varata mahdollisuus saapua Helsingistä tähän tilaisuuteen.

Avustajan ja asiamiehen käyttäminen

Asianajajan pyytäessä 27.7.2004 asiakirjojen kopioita, sairaala vaati häntä kirjeessä 29.7.2004 esittämään tätä koskevan "valtuutuksen, joka koskee nimenomaan kopioiden luovuttamista". Selvityksessään sairaala esitti, että A:n olisi pitänyt esittää asiassa henkilökohtaisesti allekirjoitettu pyyntö.

Vaikka henkilötietojen tarkastamiseen edellytetään potilaan omakätisesti allekirjoittamaa pyyntöä, potilas voi nähdäkseni valtuuttaa toisen henkilön tilaamaan asiakirjojen jäljennöksen, silloin kun hän on jo esittänyt asianmukaisen tarkastuspyynnön. Mielestäni sairaalan 29.7.2004 lähettämä kirje on tulkittava yksilöidyn valtakirjan esittämistä koskeväksi vaatimukseksi.

Asiamiehen käyttämisestä säädetään hallintolain 12 §:ssä seuraavaa. Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Valtakirja on viranomaisen määräyksestä yksilöitävä, jos toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä. Asianajajan ja julkisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos viranomainen niin määrää.

Nähdäkseni potilasasiakirjojen luovuttamista koskevissa asioissa on usein perusteltua pyytää asiamiestä esittämään yksilöity valtakirja asiakirjoissa olevien tietojen arkaluontoisuuden vuoksi. Tässä tapauksessa asianajaja oli kuitenkin jo kirjeessään 12.4.2004 esittänyt A:n antaman avoimen asianajovaltakirjan. Lisäksi A:n ja sairaalan välinen kirjeenvaihto oli käyty asianajajan toimiston välityksellä. Tämän vuoksi katson, että edellä mainitussa tilanteessa ei enää ollut epäselvyyttä asianajajan oikeudesta edustaa A:ta potilasasiakirjojen tarkastamista koskevassa asiassa. On myös otettava huomioon, että asianajajalta ei hallintolain 12 §:n mukaan pääsääntöisesti vaadita valtakirjan esittämistä.

Hyvän hallinnon turvaaminen

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus oikeusturvaan ja hyvään hallintoon. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan – kuten sairaalan – on turvattava tämän perusoikeuden toteutuminen. Hyvästä hallinnosta säädetään tarkemmin hallintolaissa, jonka 12 §:ssä todetaan, että hallintoasiassa saa

käyttää asiamiestä tai avustajaa. Toisaalta myös potilaan yksityiselämän suoja nauttii perustuslain suojaa. Sairaala on siten velvollinen turvaamaan myös tämän perusoikeuden toteutumisen.

Asiakirjoista saatavan selvityksen perusteella sairaala on pyrkinyt noudattamaan potilaan tarkastusoikeutta koskevia säännöksiä. Se on myös pyrkinyt neuvomaan hakijaa tässä asiassa. Mielestäni sairaala ei ole kuitenkaan riittävästi ottanut huomioon A:n oikeutta käyttää asiamiestä. Nähdäkseni sairaalan menettely on vaikeuttanut A:n tarkastusoikeuden toteuttamista tavalla, joka ei ollut välttämätöntä hänen yksityiselämänsä suojaamisen kannalta. Tämän vuoksi katson sairaalan menetelleen hyvän hallinnon vastaisesti.

Edellä sovelletut oikeusohjeet ovat tämän päätöksen liitteenä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni käsityksen sairaalan hyvän hallinnon vastaisesta menettelystä sairaalan psykiatrian tulosyksikön johtajan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin psykiatrian tulosyksikön toimialajohtajalle.

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.

- - -

LIITE: Sovelletut oikeusohjeet

Oikeusturva, hyvä hallinto ja perusoikeuksien toteutumisen turvaaminen

Perustuslain 21 §: Jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 22 §: Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Potilasasiakirjojen tarkastaminen

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, muut 652/2000) 5 §:n 3 momentti: Potilaan oikeudesta tarkastaa häntä itseään koskevat potilasasiakirjoissa olevat tiedot on voimassa, mitä henkilötietolain (523/1999) 26–28 §:ssä säädetään. Potilaan oikeudesta tietojen saantiin on lisäksi voimassa, mitä siitä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 ja 12 §:ssä.

Henkilötietolain (523/1999) 28 §: Sen, joka haluaa tarkastaa itseään koskevat tiedot 26 §:ssä tarkoitetulla tavalla, on esitettävä tätä tarkoittava pyyntö rekisterinpitäjälle omakätisesti allekirjoitetussa tai sitä vastaavalla tavalla varmennetussa asiakirjassa tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjän luona. Rekisterinpitäjän on ilman aiheutonta viivytystä varattava rekisteröidylle tilaisuus tutustua 26 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin tai annettava tiedot pyydettyä kirjallisesti. Tiedot on annettava ymmärrettävässä muodossa. Jos rekisterinpitäjä kieltäytyy antamasta tietoja, hänen on annettava tästä kirjallinen todistus. Todistuksessa on mainittava myös ne syyt, joiden vuoksi tarkastusoikeus on evätty. Tarkastusoikeuden epäämisen veroisena pidetään sitä, että rekisterinpitäjä ei ole kolmen kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä antanut kirjallista vastausta rekisteröidylle. Rekisteröity voi saattaa asian tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi. Sen, joka haluaa tietää, mitä häntä koskevia tietoja on talletettu terveydenhuollon viranomaisen tai laitoksen, lääkärin tai hammaslääkärin taikka muun terveydenhuollon ammattihenkilön pitämään, terveydentilaa tai sairautta koskevia henkilötietoja sisältävään rekisteriin, tulee tehdä pyyntö tarkastusoikeutensa käyttämisestä lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle, joka huolehtii tietojen hankkimisesta rekisteröidyn suostumuksella ja antaa tälle tiedon rekisterissä olevista merkinnöistä. Menettelystä tarkastusoikeuden toteuttamisessa tai sen epäämisessä on voimassa, mitä 2 momentissa säädetään.

Asianmiehen ja avustajan käyttäminen

Hallintolain (434/2003) 12 §: Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Valtakirja on viranomaisen määräyksestä yksilöitävä, jos toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä. Asianajajan ja julkisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos viranomainen niin määrää.